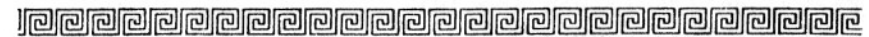

MEDEDELINGENBLAD

Ampt Epe

NO. 59 JUNI 1982.

REDACTIE: R. Paasman, Beekstraat 46, Epe.
Tel.: 05780 - 12048.

Het blad verschijnt 4 keer per jaar en wordt gratis
toegezonden aan de leden van de Historische Vereniging
"Ampt Epe".

"AMPT EPE"

HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE.

De vereniging stelt zich o.m. tot doel:

- het opwekken en versterken van de belangstelling
voor de geschiedenis van de Gemeente Epe.

Lidmaatschap f 15,-- per jaar.

Bestuur:

Voorzitter : G.S. van Lohuizen,
IJsseldijk 12, Veessen.
Tel.: 05783 - 245.

Secretaris : W. van Putten,
Hoofdstraat 80, Epe.
Tel.: 05780 - 13579.

Penningmeester : C. Stork,
Dellenparkweg 8, Epe.
Tel.: 05780 - 13090.

Leden : W. Terwel.
F. Zandstra.

Giro: 119.40.15. t.n.v. Penningmeester "Ampt Epe" te Epe.
I.S.S.N. nr. 0166 - 2023

INHOUD

	Blz.
Kerkgeschiedenis van Epe (4) door G.S. van Lohuizen.	3
Medisch rumoer in Epe door L. van den Bremen.	12
Veldnamen te Oene (4) door F. Zandstra.	26
Heeft Epe de tram gemist? (6) door F. Zandstra.	30
Van de redactie door R. Paasman.	33

Kerkgeschiedenis van Epe (4) door G.S. van Lohuizen

In het vorige artikel namen wij afscheid van Ludolphus Pieck, zoals wij zagen, de laatste pastoor van Epe. De kerk van Epe werd, op last van het Hof van Gelderland, gereformeerd. Niet alle kerken op de Veluwe voldeden aan dit bevel, maar wel Epe.

Ons land heeft in die tijd een belangrijke periode doorgemaakt, zowel op godsdienstig gebied van de kerk, als op politiek terrein van de staat. Het was in die tijd geen vraag of de staat zich met de kerk mocht bemoeien. Dat was immers voor die tijd al gebeurd, de staat maande de ketterse pastoors tot onderdanigheid en hielp krachtdadig mee om de ketters in de R.K. kerk op te sporen en te vervolgen. Nù, na de grote omkeer, was het vanzelfsprekend, dat de staat weer de bevelen gaf, dat alle pastoors afgezet moesten worden. De R.K. eredienst werd verboden en in alle kerken moest de gereformeerde godsdienst ingevoerd en beleden worden. Ook de vraag of de staat de reformatie zou moeten steunen, dan wel de R.K. godsdienst naast de gereformeerde godsdienst kon laten voortbestaan, werd niet gesteld. Uit politieke overwegingen werd eenvoudig besloten, dat de R.K. godsdienst moest verdwijnen en ieder moest gereformeerd worden.

De idee van scheiding van kerk en staat is pas van veel later.

Dat het vrijwel onmogelijk was het beginsel van een zuivere gereformeerde staat door te voeren in een land met een gemengde bevolking, bleek al rond 1640.

Er kwamen veel klachten bij de synode, dat zoveel van de hogere ambten door rooms-katholieken bezet werden. Het Hof van Gelderland wilde zelfs, om van de vele klachten af te zijn, in 1644 de Dortse kerkorde afschaffen. Hiertegen heeft de toenmalige predikant van Epe, Fransiscus Martinus, uit naam van de classis een krachtig protest opgesteld.

De reformatie op de Veluwe heeft in het begin geleefd onder de "13 artikelen", opgesteld door de synode van Arnhem, waarin de eerste aanzetten voor de gereformeerde kerk gestalte kregen. Door de bekende synode van Dordrecht (1618-1619) kreeg de gereformeerde kerk in Nederland een hecht fundament.

Bepaald werd o.a.:

1. De 3 formulieren van Enigheid:
 - a. de Nederlandse geloofsbelijdenis in 37 artikelen van Guido de Bray uit 1561.
 - b. de Heidelbergse catechismus van 1563.
 - c. de vijf artikelen tegen de remonstranten.
2. De leer der uitverkiezing.
3. De statenvertaling van de Bijbel uit 1637 is de enige juiste.
4. De plaatselijke kerken zijn zelfstandig.
De beroeping van predikanten geschiedt door de plaatselijke kerk, onder goedkeuring van de overheid
De financiën zijn in handen van de overheid.
5. De provinciale synoden:
 - a. zullen kerkvisitatie doen.
 - b. hebben toezicht op onderwijs en schoolmeesters.
 - c. hebben censuur op boeken.
 - d. nemen maatregelen tegen ketterij en paapse stoutheaden.

Na deze inleiding terug naar de kerk in Epe, waar we als eerste predikant tegenkomen:

Johannes Voskuil 1599-1604.

Wanneer Ds. Voskuil naar Epe kwam, is niet duidelijk. Regt noteert: "geëxamineerd voor Epe 20 januari 1597". Waar en door wie is niet bekend. 1597 is m.i. te vroeg, omdat Pieck officieel pas op 10 mei 1598 is afgezet en de (R.K.) overheid van Epe niet zat te springen om een opvolger te benoemen.

In de Prov. Synode 10-13 July 1599 te Harderwijk: "...ende Joannes Voscuyl sijn als ministri ecclesiae teogelaten" en op 18 juli 1599 verschijnt Voskuil voor het eerst in de vergadering van de classis te Elburg. Het lijkt mij daarom juist het jaar 1599 aan te houden voor de komst van Voskuil naar Epe.

Zoals in die tijd gebruikelijk was, wordt de naam Voskuil op verschillende manieren geschreven. Eén van de opvolgers van Ds. Joh. Voskuil schrijft de naam, zoals ik die gebruik. Regt schrijft in zijn "Predikantenlijst" Voskuijl.

Johannes Voskuil is in 1595 of 1596 bevestigd als kandidaat te Oudehorne (bij Wolvega). Helaas is niets over zijn opleiding bekend. In de classicale vergadering van 18 juli 1599, waar hij voor het eerst verschijnt, wordt hem gevraagd hoe hij in Epe in dienst gekomen is. Hij heeft daarop een behoorlijk verslag uitgebracht, zonder dat wij weten "wat". (In ieder geval beter dan de predikant van Heerde, die geen stukken had en later valse attestaties toonde.) Hij werd door de classis aangenomen, met de verplichting, dat hij zonder toestemming van de classis Epe niet zou verlaten. De classis beloofde hem alle mogelijke hulp en assistentie "dat hij behoerlich onderholt crijge".

Op 15 april 1600 wordt de classicale vergadering in Epe gehouden. Johannes Voskuil verklaart: "dat hi door het gebruck des Nachtmals (avondmaal) ein gemeente heeftte angevangen op the richten, doch noch gein ouderlingen ende diaconen erwelt, welck he verhopent dat erst dages solches gedan solde werden".

Hieruit blijkt duidelijk, dat nu pas (1600) een gemeente gevormd is, door het gebruik van het H. Avondmaal. Het is pas het begin, want ouderlingen en diakenen zijn nog niet gekozen, en deze moeten er zijn om "gemeente" te zijn.

Het gaat allemaal langzaam, vooral omdat hij weinig medewerking heeft van de overheid, maar op de classicale vergadering in Nijkerk (13-14 april 1602) is Voskuil vergezeld door de ouderling Jan Schuurman. Hoewel hij in 1603 in Barneveld zonder ouderling verschijnt en daarvoor een berisping krijgt, lijkt het toch, dat er een kerkeraad gevormd is.

Helaas heeft Voskuil geen boeken bijgehouden over zijn vergaderingen met de kerkeraad, het aannemen van lidmaten, dopen van kinderen en voltrekken van huwelijken. Pas van zijn opvolger hebben wij goed bijgehouden geschriften. Over de zaken in Epe tijdens Voskuil zijn

we aangewezen op de "Acta van de Classis Neder-Veluwe" en deze zijn over Epe niet uitgebreid.

Op de classicale vergadering van 24 april 1604 in Heerde heeft Voskuil ouderling Lambert Wichmans bij zich.

In deze vergadering laat Voskuil een beroep-brief van de kerk in Steenwijk zien. Hij zou dit beroep graag aannemen, omdat hij in Epe zijn traktement niet uitbetaald kreeg. Hij kreeg van de kerk in Epe en van de classis geen toestemming om naar Steenwijk te gaan. Hem werd aangeraden alles te doen om zijn traktement te krijgen. De classis zou aan Steenwijk schrijven, dat het beroep niet werd aangenomen en aan de "E. Jonckeren, Scholtissen ende Kerckmeesters van Epe" om aan te dringen op betaling.

Het beroep van de classis op de overheid van Epe is vergeefs. Begrijpelijk, want deze zelfde overheid heeft pastoor Pieck jaren lang de hand boven het hoofd gehouden en is nog steeds de rooms-katholieke godsdienst toegedaan. Uit aantekeningen van Ds. Vitteus, de opvolger van Ds. Voskuil, blijkt dat Voskuil wel de pacht van "de Schmalen tienden van der Pastorien tot Epe" ontvangen heeft. Hij kreeg toch iets, maar lang niet alles, waar hij recht op had. De opbrengst van alle andere pastorie- en vicariegoederen werden hem niet uitbetaald.

Begrijpelijk had Voskuil genoeg van Epe, vooral door de tegenwerking van de Ambtsjonkers en Schout. Bovendien zal hij zich op de Veluwe niet thuis gevoeld hebben. Hij ging liever terug naar de streek, waar hij vandaan kwam. Hij vertrok zonder toestemming van overheid en classis naar Steenwijk, waar hij zich beter zal hebben thuis gevoeld.

In 1645 overleed hij in Steenwijk, hij heeft daar dus 41 jaar gestaan. Zijn zoon Johannes werd predikant in Oldeboorn (Frl.).

In de Prov. Synode, juni 1605 te Zutphen, wordt de onenigheid tussen de classis en Ds. Voskuil bijgelegd. Hij krijgt achteraf toestemming naar Steenwijk te gaan en men zal hem behulpzaam zijn om alsnog zijn vorderingen betaald te krijgen. Of dit laatste gelukt is, is niet bekend, maar wel onwaarschijnlijk.

Rutgerus Vitteus 1605-1625.

Na het vertrek van Ds. Johannes Voskuil naar Steenwijk zorgde de classis in 1605 te Harderwijk voor een opvolger. Zij vonden die in de kandidaat Rutgerus Vitteus, die goede getuigschriften kon overleggen over zijn leer en leven. Hij werd geëxamineerd en bekwaam bevonden om hem, na goedkeuring van de ouderlingen en overheid van Epe, aan te stellen tot predikant van Epe.

Hem werd opgedragen nog een getuigschrift te tonen van de universiteit van Heidelberg. In 1606 blijkt dat hem dat door oorlogsomstandigheden niet mogelijk was, wat door de classis, bij uitzondering, wordt aanvaard.

Vanaf april 1605 heeft Epe dus officieel een predikant. Daar hij in de classicale vergadering in Harderwijk al aanwezig is met ouderling Herman Egbert, moeten wij aannemen, dat hij al eerder met zijn werkzaamheden in Epe is begonnen, al in 1604?

De naam van Rutgerus Vitteus wordt natuurlijk weer op verschillende manieren geschreven. Zelf schrijft hij Vitteus, maar wanneer hij het erg mooi wil maken (in 1617) wordt het zelfs: "Rutgerus Vittaeo Westhovio Westphalo". Het is mogelijk, dat hij uit Westfalen komt, want in 1617 verschijnt hij niet op de classicale vergadering te Nijkerk. Ouderling Gerit van Domseler, "sonder predikant, die in zijn vaderlant vertrocken sinde"

Ds. Vitteus gaat met grote voortvarendheid aan het werk. Hij legt een boek aan, waarin hij zoveel mogelijk alles vastlegt wat nodig is. Allereerst een lijst met lidmaten, 17 mannen en 12 vrouwen. Deze lijst wordt tot 1625 keurig bijgehouden. Er komen nog 25 mannen en 36 vrouwen bij. Erg groot was de gemeente dus niet.

Ook de doop wordt nauwkeurig bijgehouden. In de 21 jaar dat hij in Epe stond, heeft hij 1031 kinderen gedoopt, meer dan 51 per jaar. Voor zo'n kleine gemeente wel veel.

Tenslotte het huwelijksregister. 340 huwelijken, d.i. dus 16 per jaar.

Onder deze huwelijken vinden wij op 2 dec. 1606 Peregrinus Jans van Heerde, pastoor te Vaassen, met zijn huis-

houdster en moeder van zijn kinderen, Gijbertje Peters. Van Heerde probeerde alsnog ontzetting uit zijn ambt te voorkomen, maar hij werd in 1609 toch ontslagen. (Hoewel de Ambtsjonkers hem, evenals Pieck voordien, de hand boven het hoofd hielden.)

Vitteus zal het niet eenvoudig gehad hebben om de eenvoudige bevolking over te halen het eeuwenlang beleden roomse geloof te laten varen en het nieuwe - gereformeerde - geloof te aanvaarden, dat zo heel anders was. In de Prov. Synode van 1618 wordt er bij de landsoverheid nog eens op aangedrongen toe te zien, dat op het platteland de kinderen niet pas na 1, 2 of 3 jaar gedoopt worden, maar zo spoedig mogelijk. Dat het vogelschieten, ganzetrekken, profanatie van de sabbat, het drinken, dansen, kaarten enz. niet onder de predikatie zullen plaats vinden.

Het blijft voor de predikanten vechten, vooral ook, omdat de plaatselijke overheden vaak R.K. blijven.

We zien in de omgeving van Epe de bewoners van de "Canenburgh" (Vaassen), de "Swanenburgh" (Vorchten) en de "Bonenburg" (Heerde) belijders blijven van de oude godsdienst. Hier konden de gelovigen terecht voor doop, huwelijk en biechten, bij rondtrekkende priesters.

Dezelfde tegenwerking als zijn voorganger heeft Vitteus wanneer het gaat om zijn traktement binnen te krijgen. Het Hof van Gelderland had bepaald, dat een derde deel van de opbrengst van de vicarie-goederen bestemd was voor de predikant.

In 1611 brengt Vitteus in de classikale vergadering te Epe zijn probleem naar voren. De collatoren van de vicariën hielden de predikant overal buiten, zij hielden verpachtingen zonder hem er in te kennen, lieten niets afkondigen en handelden met vicarie-goederen naar eigen goeddunken.

Hierdoor kreeg Vitteus te weinig of niets van de opbrengst. De classis besloot bij het Hof te protesteren. Dit zal wel geholpen hebben, want Vitteus komt er niet op terug. Wel heeft hij in het bovengenoemde boek een inventarisatie gemaakt van de kerkelijke en pastorale goederen, een register voor het jaarlijks onderhoud

van de predikant, en registers van de goederen van de St. Catharina-vicarie, de Lieve Vrouwe-vicarie, de Heilige Kruis-vicarie en de St. Anthonie-vicarie.

In 1612 op de classicale vergadering te Nijkerk brengt hij het onderwijs ter sprake. Het onderwijs is in handen van de koster-schoolmeester. Deze koster hebben, evenals de predikanten, examen moeten doen en de nieuwe leer moeten onderschrijven.

Van de koster uit Epe horen we verder niets, in tegenstelling tot die van andere plaatsen. We mogen dus aannemen, dat de koster-schoolmeester van Epe, Herman Egbertus (van 1602-1619 koster) gewillig heeft beloofd de kinderen in de nieuwe leer te onderwijzen.

Deze school werd gehouden in de kerk, mogelijk in het latere catechisatielokaal, maar waarschijnlijk op het koor, waar in 1772 ook de catechisaties werden gegeven. Vitteus vraagt de classis om bij de gedeputeerden van de Veluwe er op aan te dringen, dat aan de kerk van Epe gelden beschikbaar worden gesteld om een schoolhuis te bouwen, zodat de kerk niet langer bezoedeld wordt met roken en anderszins.

Het is niet duidelijk, wanneer de kosterij (huis van de koster-schoolmeester, tevens school), die stond op de plaats, waar nu de zaak van Huijssoon is, gebouwd werd, maar aangenomen kan worden, dat deze kosterij in de eerste helft van de 17e eeuw gebouwd is.

In 1619 wordt de opvolger van Herman Egbertus benoemd, nl. Johan Torsius, die een belangrijke plaats gaat innemen in de Eper gemeenschap.

Als ouderlingen komen we bij Vitteus tegen: Herman Egbertus (de koster dus), Lambert Wijchmans, Jan Chrijcman, Gerrit van Dompeler (van de Quickborn), Vincent Metlchiors en Gerrit Jansen ten Holten (de schout).

In 1621 wordt melding gemaakt van een zekere Willem Simons, ingeborene van het Ambt Epe, die een ijveraar voor het R.K. geloof bleek te zijn, door overal rond te gaan om te dopen en te trouwen. Ds. Vitteus vroeg, of het huwelijk door deze priester bij iemand aan huis gesloten, wettig was, waarop de classis ontkennend antwoordde.

In 1625 wilde een paartje trouwen, waarvan de afkondingen al hadden plaats gehad. De bruid trok zich echter terug en Ds. Vitteus zat nu met de vraag, welke gedragslijn hij moest volgen, daar immers alleen het kerkelijk huwelijk wettig was.

De classis wist hier geen antwoord op en verwees de zaak naar het Hof.

In juli 1625 is Ds. Rutgerus Vitteus overleden en in Epe begraven.

Henricus Conradi 1626-1630.

Ds. Henricus Conradi is als kandidaat in 1618 te Nunspeet bevestigd, ging in 1624 naar Elburg en werd op 26 jan. 1626 beroepen door de kerk van Epe, blijkens een copie van de beroepingsbrief, die ondertekend is door de ouderlingen Gerrit Jansen ten Holten, Herman Egbertus, Gerrit van Domseler en Jacob Martensen, de diakenen Zent Melgers Vink en Henrik Egberts en verder Joannis Rhodius (pred. te Harderwijk, als insp. van de classis), Hermannus Goddaeus (pred. te Vaassen) en Jacobus Schoonhovius (pred. te Heerde).

Conradi geeft gehoor aan dit beroep en komt in 1626 naar Epe.

Helaas heeft hij het boek, dat Vitteus met zoveel zorg had aangelegd en bijgehouden, slecht bijgehouden.

Aan nieuwe lidmaten noteert hij 1626 - 5 m., 1627 3 m. en 1628 5 m.

Aan dopelingen geeft hij in 1626 5 en huwelijke in 1626 14, in 1627 4. Dit is alles. Het moet veel meer geweest zijn. Ook over de kerkeraad zijn geen aantekeningen gemaakt. Zijn administratie klopt dus niet. Als predikant zal hij echter goed geweest zijn, gezien zijn verdere loopbaan.

Hij schreef een godsdienstig tractaat over psalm 1: "Spiegel der godzaligen". Het oordeel van de classis was gunstig, zodat het mocht verschijnen.

Op 30 oktober 1629 ontvangt Conradi een beroep naar Purmerend. Hij vertrekt in 1630 uit Epe naar Purmerend en gaat in 1637 naar 's-Hertogenbosch, waar hij in april 1650 sterft.

Johannes Wilhelmus Stephani 1631-1637.

Ds. Stephani, zoon van Ds. Wilhelmus Stephani te Arnhem, werd in 1625 als kandidaat bevestigd te IJsselmuiden.

Op 9 juli 1630 beroept de kerkeraad van Epe hem, waaraan hij in 1631 gevolg geeft.

Zijn aantekeningen zijn ook zeer spaarzaam. Aan nieuwe lidmaten noteert hij 1631 10, 1632 12, 1633 4, 1634 1, 1635 2 en 1637 2.

Aan dopelingen alleen 1631 3, meer niet en de huwelijken, die hij gesloten heeft, zijn niet genoteerd.

Hier en daar zijn latere aantekeningen gemaakt van enkele dopelingen, n.a.v. een attestatie e.d.

Hij is eind 1637 overleden, zonder verder veel sporen na te laten.

G.S. van Lohuizen,
(wordt vervolgd).

Literatuur:

Kerkelijk Archief Epe, boek K 177 en K 178.

W.M.C. Regt, Predikantenlijst of naamlijst der Predikanten in handschrift in Centr. Bur voor Genealogie, Den Haag.

J. Rietsman en S.D. van Veen, Acta der Prov. en particuliere synoden in de N. Nederlanden. 1572-1621. 4e deel Gelderland. Groningen 1895.

G. van der Zee, Acta van de Classis Neder Veluwe 1592-1620.

G. van der Zee, De hervorming te Epe in de 16e eeuw in ger. Theol. Tijdschr. 1935.

G. van der Zee, Kerkgeschiedenis van Vaassen Epe 1934.

Medisch rumoer in Epe

door L. van den Bremen

Hoe het in het midden van de vorige eeuw gesteld was met de medische hulp ten plattelande, moge blijken uit de volgende serie van ingezonden stukken in de "Deventer Courant", jaargang 1857.

Op 19 juni 1857, wordt in genoemde (eens per week verschijnende) krant door J.A. van Heemskerck, Genees- en Verloskundige, Stedelijke Heelmeester te Epe, het volgende geplaatst:

1857.

Als een staaltje van de goede dorps genees- en heelkundige behandeling dient het volgende:

Op den 6den Junij, des namiddags ten vier uur, had onder de gemeente Olst een vreesselijk ongeluk plaats; eene boerenmeid, woonachtig in de gemeente EPE, in de afgeloopene week aan het bosschen geweest zijnde te OLST, ging gepasseerden Zaterdag met nog enkele werklieden, voor zij huiswaarts wilden keeren, een daar in den omtrek gelegen dorschmolen zien; duur kwam haar echter hare onvoorzigtige nieuwsgierigheid te staan, daar zij weinige oogenblikken later, door aanraking harer kleederen met het raderwerk, de geheele afscheuring van den voet van het onderbeen en verdere verbrijzeling van het onderbeen te betreuen had.

De hulp van den gemeenten doctor ingeroepen zijnde, werden door ZEd. Zeer Gel. luttel maatregelen genomen, om door middel van een Tourniquet de verbloeding te voorkomen, zonder tot de oogenblikkelijke aangewezen afzetting van het been over te gaan.

Bij afwezigheid van den burgemeester en ongesteldheid van den wethouder werd goedgevonden van de lijderes op eenen boerenwagen naar onze gemeente te vervoeren, onder geleide van eenen daghuurder, werkman, bosscher!, een man natuurlijk, geheel onbekend met het gevaar waarin de vrouw zich bevond, naauwelijks was de wagen tot in het dorp OLST genaderd of ondervond men reeds dat

de maatregelen door den gemeenten doctor genomen niet voldoende waren, daar er wederom (zeer natuurlijk) bloedstorting ontstond; intusschen had de doctor de plaats waar het ongeluk was voorgevallen nog niet verlaten en waarschijnlijk de flauwten der hooge personaadjes van meer belang geoordeeld dan den levensgevaarlijken toestand van de arme ongelukkige lijderes; des avonds om elf uur kwam de wagen met de lijderes te EPE aan, onmiddelijk na aankomst werd de burgemeester en de gemeente plattelands heelmeester van het voorgevallene onderrigt en kwamen zij in persoon zich van den toestand der lijderes overtuigen, de geleider daghuurder bosscher werd het niet vriendelijk afgenomen dat hij in eene dusdanige levensgevaarlijke toestand de lijderes naar onze gemeente had vervoerd alsof die man had kunnen protesteren tegen de maatregelen door den gemeente doctor en leden van het gemeentebestuur van OLST genomen.

Nu zoude dan toch eindelijk de vreesselijke toestand waarin de lijderes zich reeds uren bevonden had door eene onmiddelijk in het werk gestelde kunstbewerking verligt worden. Dan, helaas! bij ons scheen het lijden van de arme ongelukkige vrouw nog niet lang genoeg geduurd te hebben, de geheele nacht moest zij op den wagen in de stal van een onzer herbergen doorbrengen en werd zij onder opzigt gelaten van denzelfden bosscher die haar van OLST naar onze gemeente had vervoerd, eindelijk werd goedgevonden de lijderes na al de geleden folteringen op Zondag, des morgens ten zeven uur, van onze gemeente naar Deventer te vervoeren. Zoo handelden de burgemeester en den gemeente plattelandsheelmeester van EPE, mannen, die reeds bij de aankomst der wagen uit OLST hunne verontwaardiging te kennen gegeven hadden dat de lijderes op de plaats waar het ongeluk voorgevallen was niet onmiddelijk verpleegd was geworden, zonder haar te hebben blootgesteld aan het gevaar dat aan een dusdanig vervoer was verbonden.

In het gasthuis te DEVENTER aangekomen, is het gevaar en de folteringen die de vrouw gedurende twintig uur doorgestaan had, onmiddelijk ingezien en tot de afzetting van het been drie kwartier na aankomst der lijderes overgegaan.

Waarom werd in de gemeente EPE de kunstbewerking niet onmiddellijk verrigt? Slechts in onbevoegzaamheid, gebrek aan verstand of het niet voorradig hebben der werktuigen van den gemeente plattelands heelmeeester kan dit verzuim gelegen zijn geweest, alsook in een verachtelijk eenszijn van den burgemeester met den gemeente plattelands heelmeeester, daar hij burgemeester zeer goed wist dat er zich in zijne gemeente een stedelijke heelmeeester bevond en had hij burgemeester bijgevolg zorg moeten dragen dat volgens artikel 6 der instructie voor plattelands heelmeeesters met den meesten spoed die heelmeeester tot voorlichting of des noodts assistentie van den gemeente plattelands heelmeeester verzocht was geworden.

10 Junij

J.A. van HEEMSKERCK
Genees- en Verloskundige, Stedelijk Heelmeeester.

Dokter Van Heemskerck voelde zich dus kennelijk gepasseerd door zijn collega in Epe, die hem te hulp had moeten roepen.

Het antwoord laat niet lang op zich wachten, reeds in het nummer, van 26 juni 1857, verschijnt het volgende ingezonden stuk:

1857.

Hiermede vangt de Heer J.A. VAN HEEMSKERCK, genees- en verloskundige, stedelijk heelmeeester te EPE in de Deventer Courant van den 12den junij jl aan, om op eene van verschillende zijden hatelijke wijze, een staaltje te leveren van de goede dorps genees- en heelkundige behandeling en wel betreffende eene boerenmeid uit EPE, die onder OLSST aan het bossen zijnde, met een paar boeren eenen in het werk zijnde dorschmolen ging bezigtigen en hierbij het ongeluk had, dat, daar zij in de machine geraakte, haar voet geheel verbrijzeld en afgescheurd, het been en de knie zoo zeer van alle zachte deelen beroofd werden, dat de afzetting met behoud van een gedeelte gescheurde huid boven de knie heeft plaats gehad.

Had hierbij het verhaal van den Heer VAN HEEMSKERCK zich bepaald, wij zouden hem dank zeggen voor zijne mededeeling. Bij eene oppervlakkige lezing was ik ingenomen tegen de daarin bedoelde geneesheren niet alleen, maar ook tegen den Heer Burgemeester van EPE. Bij herlezing kwam bij mij echter de gedachte op, hoe het mogelijk kon zijn, dat in 1857 een geneesheer zoo eenzijdig, partijdig, hatelijk jegens zijne ambtgenooten, ja zoo onbescheiden iets kon in het licht geven. Wij zijn van vele zijden omtrent dit geval ingelicht geworden.

Het voorval had in OLSST plaats, waar het meisje geen tehuis komen had; nu had wel is waar de operatie aldaar verrigt moeten worden, of wel was de kortste weg haar onmiddellijk naar het gasthuis te DEVENTER te vervoeren; maar had in het laatste geval het Gemeentebestuur van OLSST het regt zulks op eigen gezag voor een ander gemeentebestuur te doen? Hoe het ook zij, men nam het besluit haar naar hare woonplaats te vervoeren!

En hoe moest het nu te EPE gaan, moest zij hare oude slaapplaats op de hilde innemen? Moest zij aan de zorg worden overgelaten van menschen, niet gewoon met zieken om te gaan, noch in staat, bij verband, voorkomende verbloedingen enz. te helpen? Was er daar voldoende

hulp gedurende eene operatie van zooveel gewigt?

De Heer VAN HEEMSKERCK vergist zich zeer, als hij gelooft dat de Heer HENDRIKS te EPE tot het doen dier kunstbewerking geene bevoegdheid had; want hij is eveneens stedelijk heelmeeester; maar hij ging hier beraden te werk, hij zag dat het meisje door het vervoer niet veel geleden had. Nu zond de Burgemeester, hieromtrent ingelicht, onmiddellijk eene bode naar DEVENTER, om te verzoeken haar in het ziekenhuis op te nemen en gaf dien bode tevens eenen brief voor Dr. GOEDBLOED om, als zij niet kon worden opgenomen, onmiddellijk mede te komen en de operatie te verrigten. Is dat nu een verachtelijk eens zijn van eenen Burgemeester met eenen gemeentegeneesheer? De Heer HENDRIKS heeft alle regt die operatie te doen, maar bevindt dat er geene verbloeding heeft plaats gehad, dat haar toestand redelijk en de ligging op een bed op dien boeren-

wagen zoo goed en doelmatig mogelijk is ingerigt, zoodat hij er geen bezwaar in ziet den Burgemeester toe te geven dat het beter ware het meisje in het ziekenhuis te DEVENTER te doen opnemen en, als die opname niet konde geschieden, Dr. GOEDBLOED te doen overkomen. Heeft de Burgemeester op den Heer VAN HEEMSKERCK gedacht, dan voorzeker heeft hij ook bedacht dat er, te EPE niet veel geopereerd wordende, hij voor zich zelven liever Dr. GOEDBLOED zoude roepen en dus even zoo voor die arme meid moest handelen. Om kort te gaan, wat is het gevolg van de handelwijze van den Heer Burgemeester van EPE en den gemeentegeneesheer? Zij beklagen zich hun wèl beraden plan niet. Het meisje werd voorzigtig en onder geleide van den Heer HENDRIKS naar DEVENTER vervoerd, terwijl de operatie in het gasthuis door Dr. W.C. GOEDBLOED verrigt is met eene behendigheid en bejaardheid, die alle lof verdienen. Haar toestand, zegt men, is allergunstigst, het herstel bijna zeker, de stomp heeft eenen schoonen vorm, zoodat niets te wenschen overblijft, dan dat eerlang een doelmatig kunstbeen het gemis vergoede, dat de arme meid geleden heeft.

R.

Deze summiere ondertekening is dokter VAN HEEMSKERCK duidelijk in het verkeerde keelgat geschoten, want in een volgend nummer van de Deventer Courant schrijft hij:

EPE, 23 JUNIJ 1857.

Bij beantwoording van het, door mij ingezondene artikel in de Deventer Courant, had ik een EVEN ROIJAAL ONDERTEEKEND, antwoord verwacht.

Ik gevoel NOCH lust, NOCH de minste verplichting een NAMELOOS schrijven te beantwoorden; er zoude anders op dat schrijven vrij wat aan te merken zijn;--- en verder werd, door des onbekenden schrijvers antwoord, de aanmerking, door mij gemaakt op de heilkundige behandeling die plaats heeft gehad op den 6den en 7den Junij in de gemeente OLSST en voornamelijk in de gemeente EPE, VOLKOMEN, bevestigd.

J.A. VAN HEEMSKERCK
Genees- en Verloskundige, Stedelijk Heelmeester.

Maar ook burgemeester Weerts laat van zich horen, met dien verstande dan, dat hij laat weten het niet nodig te vinden zich te verantwoorden.

Hij schrijft in de Deventer Courant van 3 juli 1857 als volgt:

EPE, 24 JUNIJ 1857.

De ondergeteekende, gelezen het artikel in de Deventer Courant van 12 junij l.l. No. 24 (1857), geplaatst door eenen zich noemenden J.A. VAN HEEMSKERCK, zal dat geschrijf met geen antwoord vereeren en zich niet verneeren, om zijn gedrag, betreffende die diep ongelukkige vrouw, te regtvaardigen; - de verzekering toch bij zich omdragende, dat allen, die verstandig en edel denken, overtuigd zijn, dat er noch van wege het bestuur van EPE, noch van wege den Heer H. HENDRIKS, Stedelijken Heelmeester, eenig, ook zelfs het geringste verzuim heeft plaats gehad;-- en dat die luttel weinigen, die onverstandig en onedel genoeg denken, zoo als --- doch, --- sat sapienti!!

Mr. E. WEERTS

Burgemeester van EPE.

Sat Sapienti, een goed verstaander heeft maar een half woord nodig, maar Burgemeester Weerts lijkt wel danig in de wiek geschoten door de aanval op zijn beleid! In het nummer van 10 juli d.a.v., meldt zich de anoniemus, die het ingezonden stuk d.d. 26 juni heeft geschreven. Het blijkt een militaire collega van dokter Van Heemskerck te zijn, nl. de officier van gezondheid B.C.L.A. de Ruiter.

Hij schrijft deze keer als volgt:

DEVENTER, 2 JULIJ 1857.

In weinige woorden het schrijven van den Heer VAN HEEMSKERCK te Epe, d.d. 23 junij j.l. voorkomende in de Deventer Courant van den 26sten junij, beantwoordende, geloof ik geenszins niet ROIJAAL gehandeld te hebben door naamloos te schrijven, om ZEd. nu EVEN als hij zijne kunstbroeders gedaan heeft, te behandelen, zal ik eene zeer kleine aanmerking op de heilkundige uitdrukking, in zijn eerste schrijven voorkomende, maken; hoewel al ons geschrijf, naar mijn inzien, geenszins

in deze Courant te huis behoorde, aangezien hiervan niets anders dan raaskallen van sommigen wordt opgewekt. Vooraf doe ik echter aan den Heer VAN HEEMSKERCK de vraag, of ZEd. mijn vorig schrijven wel begrepen heeft? hetgeen ik zeer betwijfel, daar hij zegt "ik VOORNAMENLIJK de handelwijze te Epe door hem GELAAKT, VOLKOMEN bevestigd heb.

Doch dit daar gelaten, mag ik den Heer VAN HEEMSKERCK thans vragen wat hij in zijn schrijven dd. 10 junijs bedoelt met de uitdrukking ZEER NATUURLIJK (!!!) ONTSTAAN VAN BLOEDSTORTING? of is het welligt (ik had haast gezegd het schijnt zeker) dat ZEd. geheel ONKUNDIG is om trent GEKNEUSDE en GESCHEURDE WONDEN, waarom ik ZEd. aanraad hierover ten minsten eenige schrijvers na te gaan, verwijzende hem bij deze naar CHELIUS (een der beste heilkundige schrijvers) die onder anderen, handelende over de gescheurde en gekneusde wonden, woordelijk het volgende zegt:

"Derzelver gedaante en oppervlakte is altijd onregelmatig; de lippen of randen zijn ongelijk en hangen als "lappen bij de wond, GEHEELE STUKKEN zijn van het ligchaam AFGESCHEURD. Door de geledene kneuzing en uitzetting hebben de deelen hunne GEVOELIGHEID en PRIKKELBAARHEID verloren; van daar zijn DEZE WONDEN in "het begin niet ZEER PIJNLIJK en trekken zich de wondlippen niet zamen, zij BLOEDEN WEINIG en dikwijls GEHEEL NIET, zelfs ook als er BELANGRIJKE VATEN beleedigd zijn".

Zoodra ZEd. Hierover eens eenige werken heeft nagezien en tevens de oorzaken leeren kennen, waarom bij dergelijke verwondingen (ZEER NATUURLIJK) hoogst zelden eene belangrijke verbloeding kan plaats hebben, dat hij dan zijne kunstbroeders, vooral de Heer HENDRIKS, EVEN ROIJAL van den door hem op hem geworpen blaam vrijpleite.

B.C.L.A. DE RUITER
Officier van Gezondheid.

De heer Van Heemskerck laat dit natuurlijk niet op zich zitten en in het nummer van 31 juli 1857, trekt hij op nieuw van leer:

EPE, 23 JULIJ 1857

Had ik een even zouteloos en flauw schrijven uitgegeven als dat van den Heer DE RUITER, zoo had ik het in waarheid met mijnen naam NIMMER onderteekend. Doch aan de vruchten herkent men den boom.

De aanmerkingen, door mij gemaakt op de heilkundige behandeling, die op den 6den en 7den junijs in de gemeenten EPE en OLST heeft plaats gehad, zijn met geen ander doel door mij in het licht gegeven, dan om, ten eerste; het lijden onzer natuurgenoeten in het algemeen te verzachten; ten tweede; de wetten te handhaven en bij gevolg een einde te maken aan wreedheden, de middeleeuwen waardig. De heer DE RUITER heeft de waarheid met fraai klinkende NIETS BETEEKENDE WOORDEN willen verbloemen, en heeft juist door zijn schrijven, de waarheid van mijne aanmerkingen volkomen bevestigd.

Ten einde dit nader op te helderen, zal ik eenen aanvang maken met zijn geschrift, voorkomende in de Deventer Courant van den 19den junijs, te wederleggen.

De Heer DE RUITER zegt: het is waar de kunstbewerking had te OLST moeten verricht zijn geworden, of wel, zegt hij verder, was de kortste weg haar van OLST naar het gasthuis te DEVENTER te vervoeren, maar gaat hij voort, had het Gemeentebestuur van OLST het recht zulks op eigen gezag voor een ander Gemeentebestuur te doen? Hoe het ook zij, men nam het besluit haar naar hare woonplaats te vervoeren!

De afzetting van het been had dus ook volgens den Heer DE RUITER ONMIDDELIJK te OLST plaats gehad moeten hebben, maar waarom spreekt hij dan van haar naar DEVENTER te vervoeren? ER BESTOND GEEN SPRAKE VAN VERVOER.

Waar toch staan onze geneeskundigen voorgeschreven, onze arme lijders van ons weg te zenden, omdat wij geen lust of verstand hadden hen te helpen? Door niet onmiddellijk tot de afzetting van het been over te gaan, heeft bijgevolg de GEMEENTEDOCTOR VAN OLST, ook volgens het schrijven van den Heer DE RUITER, verkeerd gehandeld. Maar nu de leden van den GEMEENTERAAD? Omdat men over de gelden van een ander Gemeentebestuur niet durfde te beschikken, moest de ongelukkige bij deze op eene zoo wreede wijze gefolterd worden!! Moet men dan, Heer DE RUITER, VÓór dat wij het lijden onzer ongelukkige

natuurgenooten VERZACHTEN, vóóraf vragen, waar wij onze betaling van krijgen zullen? Hebt gij nimmer van het woord MENSCHENLIEFDE gehoord? Dat is zeker, dat gij, Heer DE RUITER, de beteekenis van dat woord niet kent. Aangenomen het Gemeentebestuur van Epe, na genezing of overlijden der ongelukkige lijderes, de gemaakte verplegingskosten NIET had willen voldoen, (het is waar, dat het dikwijls ZEER MOEIELIJK is, om ook zelf zuur verdiende gelden van Gemeentebesturen uitbetaald te krijgen, doch hierover wel eens later), zoo ben ik overtuigd dat, in den tijd van één enkel uur, de gemaakte kosten door de aanzienlijke familien, woonachtig onder de gemeente OLSST, bestreden zouden zijn geworden; doch niet eens had men zich daartoe tot de aanzienlijken behoeven te wenden. Onder de groffe pij is menigmaal een edel hart verborgen. Geen daghuurder, geene dienstbode zoude geweigerd hebben eene kleinigheid bij te dragen om daarmee het ongelukkige lot zijner arme natuurgenooten te verzachten.

Verder zegt de schrijver, en hoe moest het te EPE gaan, moest zij hare oude slaappleats op de hilde wederom innemen? bij gevolg! lezers! geene plaats dan de hilde bij GEERLING VAN ORDEN op het SMOLDERT, de plaats waar zij het laatst gediend heeft, was voor die arme vrouw te Epe te vinden. Maar hoe kunt gij dan, Heer DE RUITER, iets verder zeggen dat, bij aldien er geen plaats voor de lijderes in het gasthuis te DEVENTER was, Dr. GOED-BLOED door eenen brief verzocht was geworden, de kunstbewerking zoo spoedig mogelijk te komen verrigten.

(WAARSCHIJNLIJK TEGENWOORDIG ZIJN BIJ HET VERRICHTEN, niet waar?).

Er was immers, Heer DE RUITER, geene plaats dan die hilde, hare oude slaappleats?! Mijn inziens ware het veel beter geweest, zoo er in den brief gestaan had, bij aldien er geen plaats in het gasthuis is, zijn wij besloten die vrouw maar zonder been te laten liggen en sterven, er is immers toch in EPE geene ander slaappleats dan die Hilde!! of zoude er welligt dan ook PLAATS GEMAAKT ZIJN GEWORDEN? Doch het is waar, daar hebt gij ook niet aan gedacht!! De heer HENDRIKS is Stedelijk Heelmeester, (iets wat nogal twijfelachtig

is) doch deze bevestiging van den Heer DE RUITER verbetert in waarheid de zaak niet, maar maakt de door dien Heer begane fouten vrij wat berispelijker!

Artikel 6 der instructie voor Stedelijke Heelmeesters zegt: geen Heelmeester vermag eenige gewigtige en met levensgevaar gepaard gaande kunstbewerking doen, dan in tegenwoordigheid van een of meer Heelmeesters.

Artikel 7, wanneer intusschen de nood oogenblikkelijke hulp vorderde en hij niet spoedig eenen bekwamen kunstgenoot tot zijnen bijstand kon verkrijgen, zal het hem geoorloofd zijn de kunstbewerking alleen te ondernemen; bij gevolg had door den Heer HENDRIKS, GEHANDELD MOETEN ZIJN GEWORDEN.

Wat verder het schrijven van den Heer DE RUITER op den 2den Julijaangaat, dat schrijven is te kinderachtig om mij bij op te houden. Gedurende mijn zeven-jarig verblijf in het binnen-gasthuis te AMSTERDAM, heb ik waarschijnlijk vrij wat meer wonden van elken aard gezien, dan de Heer DE RUITER zijn geheele leven. Ik geloof hiermede het niets beduidende schrijven van den Heer DE RUITER volkomen wederlegd te hebben. Zoo verre ben ik echter nog niet met het stukje van den Heer WEERTS, Burgemeester van Epe, eveneens voorkomende in de Deventer Courant van 3 Julij.

De Heer Weerts slaat in de door hem geplaatste regelen eene trotschheid van toon aan, die hem als burgemeester in geene deele past. Hij zegt: dat hij mijn geschrijf met geen antwoord vereeren? zal, en zich niet vernederen? om zijn gedrag, betreffende die vrouw te regtvaardigen;----- de verzekering toch bij hem omdragende dat allen, die verstandig en edel denken?! overtuigd zijn ?? dat er toch vanwege het bestuur van EPE, noch vanwege den Heer HENDRIKS eenig verzuim heeft plaats gehad?! Neen! Heer Burgemeester, allen die verstand hebben komen NIET met Uwe handelwijze, noch die van den Heer HENDRIKS overeen, gij hebt VERKEERD GEHANDELD en gij MOET DERGELIJKE VERKEERDHEDEN in het vervolg verbeteren, gij zult U niet vernederen om uw gedrag betreffende die vrouw te regtvaardigen, wees voorzigtig, Heer Burgemeester. Dat men U niet van HOOGERHAND daartoe NOODZAKE! Dat de geleerde wereld uwe handelwijze en die

van den Heer HENDRIKS misprijst, kunt gij zien op pagina 398 van het Tijdschrift voor Geneeskunde, onder redactie van de meest geleerde mannen van onzen tijd.

J.A. VAN HEEMSKERCK,
Genees- en verloskundige
Stedelijk Heelmeester.

De heer De Ruiter, voelt zich geroepen om hier, zij het wat korter, op te antwoorden.

In de Deventer Courant van 14 augustus 1857, verschijnt van zijn hand het volgende:

DEVENTER 6 AUGUSTUS 1857.

Na drie weken U bedacht te hebben, zendt gij Mijnheer VAN HEEMSKERCK, eindelijk nog weder een antwoord in, waarbij gij tot mijne groote verwondering verklaart, dat juist het wetenschappelijke punt door u geen antwoord waardig wordt geacht; maar gij acht het niet beneden u te schelden en te razen, zelfs durft gij mij te verwijten dat ik geen MENSCHENLIEFDE KEN. Was het bij u wel werkelijk MENSCHENLIEFDE toen gij uwen kunstbroeder in een ongunstig daglicht trachtte te plaatsen, of was het misschien te zeer gekrenkte EIGENLIEFDE? Maar hoe vertoonrd gij ook op mij en anderen zijn moogt, geef ik u den raad de leer van AUTENTIEKE SCHRIJVERS, en de kennis uwer kunstbroeders in het vervolg niet zoo verre beneden u te achten, aangezien een ZEVENJARIG wonden ZIEN in het binnengasthuis te AMSTERDAM somtijds weinig betekent, wijl daar welligt oppassers zijn die tien en meer jaren wonden GEZIEN HEBBEN; -- zeker kan ONDERVINDING van hen hierbij niet in aanmerking komen. -- Immers zoo ken ik personen, die gedurende een ZEVENJARIG wonden ZIEN, en langer zelfs, twee ja drie achtereenvolgende keeren bij het examen zijn afgewezen. Zou de opgedane ONDERVINDING van hen wel zeer groot zijn MAGTIG VEEL GEZIEN HEBBENDE (!!!) Mijnheer VAN HEEMSKERCK?

Verhef u zelve niet boven uwe kunstbroeders, verdrijf de lust in hekelen van u, en geloof mij, dan zult gij de achting van anderen verwerven.

B.C.L.A. DE RUITER,
Officier van Gezondheid.

In dezelfde krant van 14 augustus een onbekende supporter van de heer HENDRIKS. Hij laat deze mededeling plaatsen, kort maar krachtig:

AAN DEN HEER VAN HEEMSKERCK te EPE.

Het zijn de slechtste vruchten niet waaraan de wespen knagen.

N.

En als laatste komt in dezelfde krant nog aan het woord de geneesheer die de eerste behandeling heeft verricht, Dr. J.H. van Beemen uit Olst.

Hoewel hij er ook geen doekjes om windt, is zijn toon toch wat gematigder dan de twee geneeskundigen, die het eerst aan het woord zijn geweest.

1857.

Met een kort woord zal ik op de domme vuile taal van den Heer VAN HEEMSKERCK antwoorden.

Reeds na de eerste advertentie van den heer VAN HEEMSKERCK HAD IK EEN STUK AAN DE Redactie van de Deventer Courant opgezonden, waarin ik een getrouw verhaal van het gebeurde gaf; de Redactie vond de zaak van geen algemeen belang en weigerde het stuk onder de berigten op te nemen.

Ik toonde hierin aan dat de Heer VAN HEEMSKERCK niet alleen de zaak niet goed onderzocht heeft, maar daarenboven op eene wijze van de verwonding sprak, die deed zien, dat die Heer bitter weinig Chirurgicale kennis bezat; zoo hij zeven jaar in het binnen-gasthuis in AMSTERDAM heeft doorgebracht, is het des te meer schandelijk dat hij zoo weinig wetenschappelijke kennis daaruit heeft medegebracht. Bij gescheurde wonden heeft op zeer natuurlijke gronden geen verbloeding plaats, het zoude dus NIET NATUURLIJK maar zeer onnatuurlijk geweest zijn, zoo dat had plaats gevonden; het is trouwens dan ook niet gebeurd, de heer VAN HEEMSKERCK heeft een groote leugen gedebiteerd. Daar ik echter het geheel geval, met de correspondentie met de Prov. Geneesk. Commissie te ZWOLLE, aan wie ik omtrent deze zaak opheldering tot derzelver algeheele voldoening gegeven heb, aan het Ned. tijdschrift voor Geneeskunde zal opzenden, waar zulke zaken ook te huis behooren, zal ik hier er weinig van zeggen.

Kwakzalvers alleen bazuinen hunne geleerdheid voor het publiek uit en dan wordt er veel onzin verteld, zoo als het geval is met den Heer VAN HEEMSKERCK. Degene die dus belang stelt in het gebeurde, verwijs ik naar bovengenoemd tijdschrift.

Eén woord echter nog: dat de patient hier in OLSST goed bezorgd werd, blijkt reeds daar uit, dat men in EPE niet noodig oordeelde eenige verandering in den toestand van patient te maken, maar haar in denzelven liet tot den volgenden dag. De patient werd, nadat hier de eerste zorgen aan haar besteed waren, op eene goede matras en peluw naar EPE opgezonden en heeft van dien togt volstrekt niet geleden; er bestond hoegenaamd geen gevaar in het vervoer en dit heeft op de zachtst mogelijke wijze plaats gehad.

Hier in OLSST bevond zich geen Chirurg niet alleen, maar zelfs geen goede plaats om patient te bergen, zoo dit het geval geweest ware, zoude ik haar gaarne hier gehouden hebben om onder bijstand van een Chirurg zelf de operatie te doen; het kortste en beste was echter om patient naar EPE op te zenden, daar wonen zoo ik dacht twee Chirurgen en konde zij direct geholpen worden.

Ofschoon geen Chirurg, heb ik veel met Chirurgie op en zoude zeer gaarne onder bijstand van een Chirurg de operatie gedaan hebben.

Menschenliefde, heer VAN HEEMSKERCK! deed mij echter anders handelen; hier had men lang op hulp moeten wachten; in EPE waren twee Chirurgen en ik dacht natuurlijk twee met kennis van zaken, daarom zond ik patient direct daarheen; op deze wijze werd zij het eerst geholpen; dat men haar naar DEVENTER zoude opzenden, konde ik niet denken. De heer HENDRIKS konde niet goed de operatie alleen doen en dat hij de heer VAN HEEMSKERCK niet riep kan ik mij best begrijpen.

En hiermede basta. Op alle verder vuile en domme geschreeuw en geschrijf in eene Courant zal ik niet antwoorden; dit zijn zaken, die in een geneeskundig tijdschrift te huis hooren.

OLST 4 aug. 1857.

Dr. J.H. BEEMEN.

Hoe het met de patient verder is gegaan, is nergens te vinden.

Laten we er maar van uitgaan dat zij met "een doelmatig" kunstbeen, nog een goed leven heeft gehad.

Deventer.

L. van den Bremen.

Veldnamen te Oene (4) door F. Zandstra

In het verleden zijn er veldnamen verdwenen en nieuwe toegevoegd, vaak naar omstandigheden als bv. de gebruikers c.q. eigenaren van een stuk land of boerderij, woning of hofstede.

Doorgaans was de kwaliteit van de woning voor de gewone man niet bijzonder te noemen.

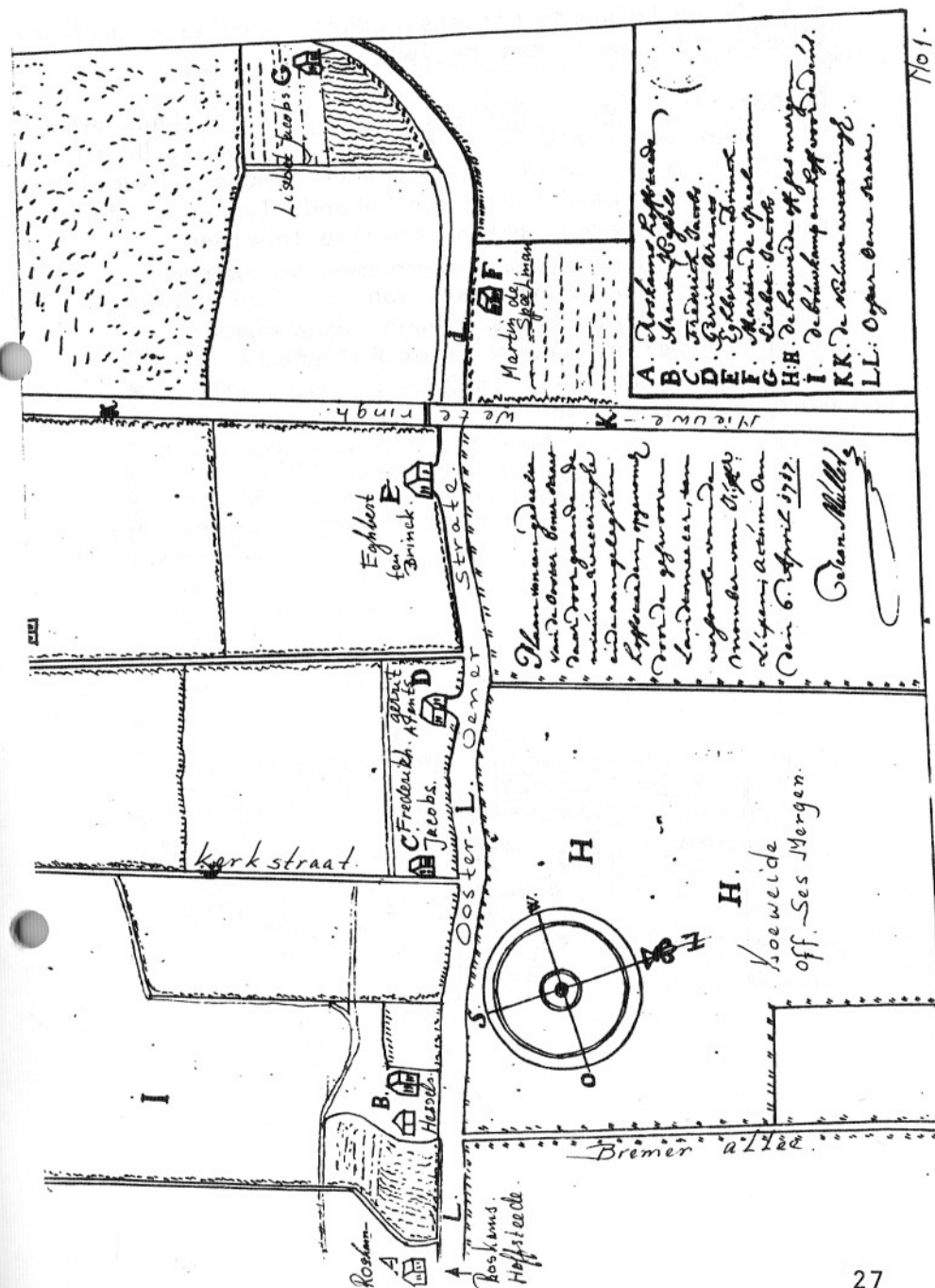
De boerderijen en hofsteden waren meestal van betere makelij. Maar ondanks dat was de kwaliteit van de bouwmaterialen en metselbaksteen van minder goede soort. De namen van boerderijen wisselden met de eigenaar of bewoner.

Zo komt in sommige beschrijvingen van plaatsaanduiding bv. voor "daar, waar Vosselman woont". Als er dan nog meerdere Vosselmannen waren, wordt het moeilijk één en ander exact aan te wijzen.

Zo de situatie van de Ooster Oenerweg in 1717.

In no. 2 werd er naar verwezen. Hierbij de kaart No. 1 uit de Algemene verzameling, No. 867 van het Rijksarchief te Arnhem.

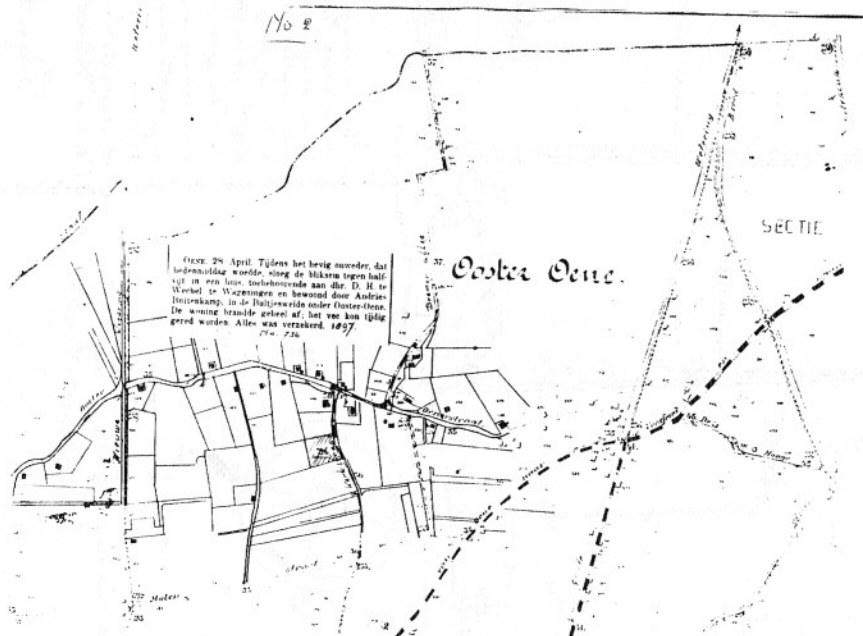
Een beëdigde landmeter Jean Muller heeft voor de voogd van mej. Luxen een opmeting gemaakt van de "Ooster Oenerstraat". De Noordpijl werd toen nog naar beneden getekend, zodat het westen rechts en het oosten links is.

A.A. is de koeweide off ses mergen, terwijl er bij het klooster ook een koeweide lag.

De boerderij van F. Martin de Speelman is thans verdwenen, maar de plaats is nu nog wel zichtbaar. De andere boerderijnamen, hoewel ook hier de bewoners bedoeld worden zijn uiteraard niet meer bekend. Toch komt de situatie vrijwel overeen met de huidige toestand.

Op de oude wegenleggerkaart van 1875, zo'n 100 jaar later, zijn de meeste woningen nog aanwezig. De Bultjesweide, waar Andries Buitenkamp woonde en wiens woning 28 April 1897 door onweer afbrandde, is niet meer opgebouwd.

Een advertentie van 1981 in het Noord Veluws Dagblad wijst erop, dat men in Oene de Veldnamen nog niet kwijt is, want zonder nadere aanduiding neemt men aan, dat ieder weet waar de genoemde landerijen liggen.

1981.

Herv. Kerk te Oene.

Grasverkoop onder leden van de Herv. Gem. Kerkvoogdij:

- 3 perc. gras + naweide in de Kerkenweide.
- 2 perc. gras + naweide in de Grieskamp.
- 4 perc. gras + naweide in de St. Joris.
- 1 perc. gras in de Ossenkamp.

Diaconie:

- 1 perc. gras + naweide in de voorste Viermorgen.
- 1 perc. gras + naweide in de middelste Viermorgen.
- 2 perc. gras + naweide in de achterste Viermorgen.

- 2 perc. gras + naweide in de Zandjes.
- 1 perc. gras + naweide in de Ruitwinkels.

De verkoop wordt gehouden op dinsdag 26 mei D.V. in het verenigingsgebouw om 8 uur.

F. Zandstra,
(wordt vervolgd).

Heeft Epe de tram gemist? (6)

door F. Zandstra

Alvorens de diverse raadsvergaderingen te volgen zien we eerst eens wat er verder zou moeten gebeuren. Aan de hand van een zeer minutieuze begroting komt het volgende aan de orde:

Voor aankoop van de nodige gronden voor de trambaan etc. zal benodigd zijn:

29.000 m² bouwland à f 0,30/m² + 37.000 m² weiland à f 0,50/m²; 5.000 m² boomgaard en tuin à f 0,70/m²; er moet 2550 m³ heg verplaatst worden en 1600 m³ afrastering aangebracht en één woning moet worden aangekocht de laatste voor f 3.000,--; dit alles kost gezamenlijk f 54.700,--
De grondwerken voor de trambaan worden geraamd op f 25.150,--
Voor de bovenbouw is benodigd 54078 m³ spoorstaaf met 4634 paar lasplaten en 2980 m³ contraplaat, alsmede veerringen, lasbouten, contrarail etc.

Verder 26755 grenen dwarsliggers, gecreosoteerd en 2625 eiken dwarsliggers, waarbij nog 74,5 m³ eiken wisselhout + benodigde onderlegplaten, haaknagels, diverse kleine ijzerwaren. En al deze 2800 ton wegende goederen moeten uit schepen gelost en naar de plaats getransporteerd worden, waarvan de kosten zullen bedragen f 177.540,--

Het leggen van de 24696 m³ spoor, wissels e.d. waarbij straatwerken, steenslag, verhardens etc. wordt berekend op f 35.080,--

Voor de te maken kunstwerken, nodig in de trambaan dienen 17 duikers vernieuwd, verlengd of verzwakt te worden. Voorts moeten er 8 bruggen over de wateringen, die gekruist worden, worden gelegd; kosten f 12.150,--
Over het Apeldoorns kanaal moet een draaibrug worden gemaakt, met een doorvaartbreedte van 8 m³ en tevens geschikt voor het gewone verkeer; kosten f 15.000,--

gezamenlijk f 27.150,--

Aan gebouwen: Voor Deventer een stationsgebouwtje op het emplacement remisen en kolenloods plus een watervoorziening. Kosten geraamd op f 17.500,--
Aan de Geer een abri f 580,--

In Epe moeten komen een stationsgebouw, groot 170 m², remisen en werkplaatsen, kolen-goederenloods, alsmede een veelalading. Watervoorziening en terreinafsluitingen voor f 46.920,--

Het resterende materieel zal bestaan uit:
5 lokomotieven, 6 personenrijtuigen, 8 goederenwagens, 4 veewagens en 2 truckwagens, waarvan de gezamenlijke kosten werden begroot op f 104.400,--

Voor de inrichting van de werkplaatsen en inventaris van de gebouwen moet gerekend worden op f 8.000,--
De algemene kosten worden geraamd op f 62.920,--

Totaal f 567.000,--

Aldus de raming van kosten van de aanvragers voor de kredieten.

In de Eper raadsvergadering van donderdag 16 oktober 1907 om half elf komen 10 punten aan de orde, waarvan punt 6: "Het verzoek van concessionarissen voor de stoomtramlijn Deventer-Epe om een renteloos voorschot van f 33.000,--".

Evenals met vroegere dergelijke aanvragen geschiedde, wordt dit ook in handen gesteld van een commissie, die met B. en W., deze aanvraag nader zullen onderzoeken. In de commissie krijgen zitting de raadsleden Bonhof, Westerink en Van Delden. Het gemeentebestuur gaat dus niet over één nacht ijs.

Maar op 18 november 1907 komt in de gemeenteraad van Deventer het rapport van de Commissie, die voor die stad reeds hun bevindingen hebben gedaan. Daar werd immers f 66.000,-- renteloos voorschot gevraagd.

De Deventer commissie kwam tot de conclusie dat ze de raad moest adviseren afwijzend te beschikken op het verzoek van de heren Laurillard en Lefèbre, daar het gevraagde financiële offer van de gemeente niet evenredig is te achten met het belang dat Deventer ook in de toekomst bij de aanleg van de tramlijn Deventer-Epe heeft!!

De Commissie stelde zich twee vragen te beantwoorden:
1e Hoe groot is het belang van Deventer bij een tram naar Epe?

2e Wat is de betekenis van het renteloze voorschot van f 66.000,-- of m.a.w. welke verwachting mag van de terugbetaling van dit voorschot verwacht worden?

Wat de 2e vraag betreft, meent de commissie, dat op terugbetaling niet gerekend mag worden.

Op de 1e vraag luidt de verwachting dat Deventers belang grotendeels beperkt blijft tot vergroting van het marktverkeer uit Terwolde, Nijbroek en deels uit Oene en derhalve niet groot is te achten, althans minder dan men zich voorstelt.

Maar de Commissie is de mening wel toegedaan, dat de gemeente niet mag achterblijven om steun te verlenen aan de pogingen tot het tot stand brengen van verkeersmiddelen, die de welvaart kunnen bevorderen in streken die voor handel op Deventer zijn aangewezen.

De steun aan andere tram- en spoorlijnen bewijst dat de gemeente hiertoe bereid is.

Ondertussen was dit wel de streep door de rekening en ging het dus hier mis.

Intussen blijkt, dat er meerdere kapers op de kust zijn, die een graantje van de op handen zijnde welvaart trachten mee te pikken.

Daarover later meer.

F. Zandstra,
(wordt vervolgd).

Van de redactie door R. Paasman

De Stichting Gelders Oudheidkundig Contact zal voor amateurhistorici een cursus organiseren in archiefonderzoek.

De aanleiding hiertoe is de spoedig te verwachten voltooiing van een nieuwe inventaris van de zogenaamde "Franse archieven", zeer rijke en omvangrijke overheidsarchieven uit Gelderland uit de periode 1795-1813.

Het aantal deelnemers zal beperkt moeten worden tot twee groepen van maximaal 15 leerlingen, die ieder op vijf zaterdagmorgens te Arnhem in het Cultureel Centrum De Coehoorn hun praktijklessen zullen ontvangen. Van de deelnemers wordt verwacht dat zij de verworven kennis en vaardigheden op enigerlei wijze ten goede zullen laten komen aan de vereniging die hen heeft aangezocht en "uitgezonden".

Bovenstaande uitnodiging bereikte ons te laat om nog op te nemen in Mededelingenblad nr. 58, dat door omstandigheden een maand later is verschenen dan de bedoeling was.

Inschrijving voor deze cursus had moeten plaats vinden vóór 1 april 1982.

Mochten er voor deze cursus gegadigden zijn, laten die het ons dan zo spoedig mogelijk weten; we zullen ons dan in verbinding stellen met "Gelders Contact" en hun vragen, of er nog plaatsen vrij zijn.

Van de Stichting tot behoud van de Veluwe sprengen en beken ontvingen wij het jaarverslag waarin de vele activiteiten in 1981 worden gereleveerd.

In de "Wijerd" van jan. 1982, jaargang 3 nr. 1, wordt verslag gedaan over het restauratieproject van de Nieuwe Beek te Vaassen, waarin o.a. een evaluatie van dit project, dat als model kan dienen voor het onderhoud en beheer van andere Veluwe beken.

In "Oud Deventer", jaargang 3 nr. 3 van november 1981 behandelt Drs. H.R. van Ommeren, provinciaal archief-inspecteur in Limburg en voordien adjunct-gemeente-archivaris van Deventer "De Deventer Koopmansgilderol" aan de hand van de middeleeuwse rol van meer dan 6 m. lang en bestaande uit 14 stukken perkament en 1 vel papier die waarschijnlijk tussen 1700 en 1830 in de Gemeentelijke Archiefbewaarplaats is terechtgekomen. De "rol" begint met de uit 1249 daterende statuten van het Deventer Koopmansgilde. De "rol" mag een zeer curieus archiefstuk worden genoemd, omdat middeleeuwse rollen archivalische zeldzaamheden zijn.